

Névkorrelációk az ómagyar kori helynevek körében

1. A dolgozat témája. – A cikk 15 ómagyar kori vármegye anyagát egybevetve azt vizsgálja, milyen sajátosságok érvényesültek ebben az időszakban a településnevek mikrotoponímiai elnevezések jelzővel történő egyénítésében.

A helynevek differenciálódása kapcsán felmerülő alapfogalmakat (egyszerű, összetett földrajzi név, külső, belső, hiányos, elsődleges, másodlagos differenciáció) INCZEFI GÉZA definiálta munkáiban (vö. A földrajzi nevek differenciálódásáról MNy. 61 [1965]: 75–80; Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata Makó környékének földrajzi nevei alapján Bp., 1970. 65–71). Inczeffi terminusait használva dolgozatomban azokkal az összetett (vagy többszörösen összetett) helynevekkel foglalkozom, ahol a külső differenciáció („a település valamely egyedi sajátosságának nyelvi jelölése által más, azonos nevű helyektől való megkülönböztetése” – vö. INCZEFI MNy. i. h. 75) jelzői előtaggal valósul meg.

A további szakirodalom az egyes megkülönböztető jelzők jelentéstartalmával (PESTI JÁNOS, Földrajzi neveink *alsó-, felső- (~al-, fel-)* helyzetviszonyító elemei: Nyr. 93 [1969]: 229–31, PELLE BÉLÁNÉ, A helységnevek differenciálódásáról (*al-fel, alsó-felső* előtagokkal): Névtudomány és művelődéstörténet. MNyTK. 183. sz. Bp. – Zalaegerszeg, 1989. 153–56), bizonyos megyék jelzővel egyénített helyneveinek feldolgozásával (RÁCZ ANITA, Az ómagyar kori településnevek differenciálódásáról: Magyar Nyelvjárások 34 [1997]: 125–46), a hivatalos úton létrehozott differenciált településnevek kérdésével (MEZŐ ANDRÁS, A magyar hivatalos helységnévadás. Bp., 1982. A jelzővel való differenciálás: 218–29) foglalkozik. Ez utóbbi munkából vettem át – csekély módosítással – a jelzők jelentéstani osztályozására vonatkozó rendszert. Magam a névtani korrelációs rendszer kapcsán készítettem szakdolgozatot (1996 ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszék, témavezető: Juhász Dezső doc.), melynek tanulságait A spontán névkorrelációs rendszer alakulása a XVIII–XIX. századi helységneveink körében címmel cikkben foglaltam össze (NÉ. 19 [1997]: 16–26).

Vizsgálódásaimat GYÖRFFY GYÖRGY monográfiájának (Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Bp., 1966–1998.) első kötete, valamint HOFFMANN ISTVÁN, RÁCZ ANITA és TÓTH VALÉRIA e kötet mikrotoponimáit feldolgozó munkája (Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból 1. Abaúj-Csongrád vármegye. Bp., 1997.) alapján végeztem. Az adatok közül a XIII–XIV. századra vonatkozókat vettem figyelembe. Arra keresem a választ, hogy az ómagyar kori településnevek előtaggal történő megkülönböztetésének eszközei játsoztak-e szerepet más jellegű földrajzi egységek egyénítésében is.

¹⁸ Boldogasszonytelke ~ Tóskereke 1430: *Thoskereky* alio nomine *Bodogazzonteleke* (JAKÓ 217), 1524: *Thotkereke* alio nomine *Bodogazzontheleke* (JAKÓ 217), 1489, 1552: *Bodogazzontheleke* (JAKÓ 217, Cs. I, 604)

¹⁹ Szentmikós 1332–7/Pp. Reg: *S. Nycolao* (Gy. 1: 670), 1390, 1447: *Zenthmiklos*, p. (JAKÓ 352, ComBih. 293), 1393: *Zentmiclows* (ZsO. I, 339) Márkos(i) [1163–73]>520k.: *Markus*, v. (Gy. 1: 642), 1219/550: *Marcusy*, v. (Gy. 1: 642, VR. 92:359), 1304: *Marcus* (AO. I, 306:623)

2. Ómagyar helységnevékorrelációk. – A megkülönböztető jelzővel ellátott településnevek aránya megyénként változó: Abaúj 21,03%, Arad 7,4%, Árva 22,22%, Bács 12%, Baranya 8,6%, Bars 10,76%, Bereg 6,89%, Beszterce 17,85%, Bihar 9,28%, Bodrog 10,74%, Borsod 13,19%, Csanád 14,76%, Csongrád 1,85%. Békés megyéből és Brassó vidékéről ez a típusú helynév nincs adatolva. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy – ha a mintaként vett megyék anyaga jól reprezentálja a kort – a helységneveknek hozzávetőlegesen 11%-a volt egyénítő jelzővel differenciálva az ómagyarban. A megkülönböztetés e módjának gyakorisága egyébként nem változik arányosan a megyében található összes településnév számával. A két legtöbb helységgel bíró ómagyar vármegye¹, Baranya és Bihar jelzővel differenciált településneveinek aránya az átlagos érték (11,01%) alatt marad (8,6% és 9,28%), míg Abaúj vármegyében e típusú helynevek aránya, az összes település kisebb száma mellett is, jóval az átlagérték felett áll (21,03%).

2.1. Az előtagok motivációs tényezői. – Az alapnévhez kapcsolódó differenciáló jelzők a település valamely jellemző sajátosságát emelik be a névbe. Jelentéstartalmuk alapján, tehát aszerint, hogy a település milyen típusú jellegzetességére vonatkoznak, a vizsgált ómagyar kori helységnevek megkülönböztető jelzői a következő „rangsorba” állíthatók:

Jelentéstani osztályok a differenciáló jelző információ tartalma alapján	Előfordulás	Arány
1. Térbeli viszonyítást kifejező jelzők (pl. <i>Alnémeti, Felnémeti, Középnémeti, Alsózsolca, Felsőzsolca</i>)	71	26,69%
2. A településsel kapcsolatban állt személyekre (birtokos, telepítő stb.) utaló jelzők (pl. <i>Detrevily, Vászolynovaj, Ágtótja, Pabarbaksa, Leonárdnyék, Egyeddamak</i>)	41	15,41%
3. A település viszonylagos méretét kifejező jelzők (pl. <i>Kishecsen, Nagyhecsen, Kiskémes, Nagykémes</i>)	35	13,15%
4. Közeleli településre utaló jelzők (pl. <i>Monajkendi, Ugraiürögd, Noszkádkeresztúr, Tárnokbála</i>)	13	4,88%
5. Vízmenti helyzetre utaló jelzők (pl. <i>Drávabozsok, Okriszentiván, Garamszentbenedek</i>)	8	3%
Tájegységhez tartozásra utaló jelzők (pl. <i>Mezősömlő, Mezőpanasz, Mezőtarcsa, Mezőpüspök</i>)	8	3%
6. A település korát viszonylagosan kifejező jelzők (pl. <i>Ócsalános, Újmária, Ómária, Újsemjén</i>)	6	2,25%
A lakosság etnikai eredetére utaló jelzők (pl. <i>Magyarzábrány, Tózábrány, Tóivadna</i>)	6	2,25%
7. A falu birtokosára utaló jelző, ha az nem személynévi (pl. <i>Királypapi, Barátpüspöki, Barátinyárád</i>)	5	1,87%
8. A település státuszára, a lakosság társadalmi állására utaló jelzők (pl. <i>Nemespeterd, Szabadgyán, Szabadcsát</i>)	4	1,5%
9. A település egyéb sajátosságára utaló jelzők (pl. <i>Egyházaspéder, Pusztamálás, Kétfarsa, Molnosbél</i>)	44	16,54%
10. Az alapnévhez változó jelző kapcsolódik (pl. <i>Egyházas-/Izsépszemse, Kis-/Ebesarsány, Diós-/Nagygyőr</i>)	23	8,64%

¹ Itt és a továbbiakban is a megállapítások GYÖRFFY 1. kötete anyagára értendők.

11. Kétszeres differenciálódáson átment nevek (az alapnévhez két jelző járul) (pl. Nagyóvár, Abaújvár)	2	0,75%
Összesen:	266	99,94%

A település egyéb sajátosságaira utaló jelzők kategóriáját (9.) tovább bontva a következő jelentéstani osztályozáshoz juthatunk:

A jelző	Előfordulás	Arány
1. Építményre, létesítményre utal (pl. Váraskénéz, Egyházaszivsoly, Kápolnáshetenye, Révkanizsa)	22	50%
2. Ikerfalvakra utal (pl. Kétszemere, Kétlugas, Háromilya)	8	18,18%
3. Növényzetre utal (pl. Szilbács, Nádaskürt) Fogalkozásra utal (pl. Lovászhetény, Tímárfony)	2	4,54%
4. Egyéb (pl. Békáspapd, Vásárosférged, Pusztamálás)	2	4,54%
Összesen	10	22,72%
	44	99,98%

2.2. A korrelációk típusai. – Ha a helynévkorrelációk rendszeréről akarunk képet kapni, nem elég pusztán a jelzős alakokat számbavenni, hanem az alapnévi formára is figyelniünk kell, hiszen sokszor nemcsak a két (vagy több) jelzős alak áll szemben egymással, hanem a jelzős és az alapnévi névforma is: pl. az egykori Bács vármegyében a következő „hármasságra” találhatunk: *Szond-Belszond-Külszond* – ebben az esetben nemcsak a két jelzős alak áll egymással korrelációban, hanem a *Szond* és *Belszond*, valamint a *Szond* és *Külszond* névformák is. Míg eddig a differenciáló jelző jelentése képezte a helynevek csoportosításának alapját, most az azonos alapnév fogja össze az egyes helynévcsoportokat.

A vizsgált anyagban összesen 203 névkorrelációt találunk. Ennek harmada (68 = 33,49%) csonka korreláció, tehát egy jelzővel egyénített névforma áll szemben az alapnévi alakkal (pl. *Váraskinizs-Kinizs*, *Dezsőboja-Boja*, *Újpécs-Pécs*, *Bel-pércs-Pércs*, *Újabod-Abod*, *Barátinyárád-Nyárád* stb.). Kéttagú korrelációt, ahol két jelzős alak áll egymással szemben, lényegesen kevesebbet találunk (38 = 18,71%). A kéttagú korrelációk nagyobbik fele (26) szabályos, tehát az oppozícióban részt vevő két név jelzője ugyanahhoz a jelentéstani osztályhoz tartozik (pl. *Alméra* és *Felméra*: mindkét jelző a település térbeli helyzetére utal; *Eszebocsárd* és *Péterbocsárd*: a jelzők a birtokosra utalnak; *Kiskémes* és *Nagykémes* jelzői a települések egymáshoz viszonyított méretét mutatják stb.), kisebbik része (12) szabálytalan (a szemben álló nevek jelzői eltérő jelentéstani csoportokba tartoznak: pl. *Egyházasmislye* és *Felmislye*, *Tófűss* és *Alsófűss*, *Felsővadna* és *Tótvadna*, *Váraskércs* és *Kondkércs* stb.). A háromtagú korrelációk (9 = 4,43%) egy része tartalmazza az előtag nélküli alapnevet (4, pl.: *Szond-Belszond-Külszond*; *Pályi-Nyírpályi-Felpályi* stb.), máskor pedig három jelzős névforma áll korrelációban, alapnévi alak pedig nincs (5, pl.: *Felbarcsa-Albarcsa-Középbarcsa*, *Okrimind-*

szent-Kápolnamindszent-Batamind-szent; Pusztamálas-Mindszentmálas-Ködimálas stb.). háromnál több tagból álló korrelációra 2 példa akad: *Krassópeterd-Szekcsópeterd-Nemespeterd-Peterd* Baranyában és *Altömpös-Fel-* vagy *Szentmiklóstömpös-Beltömpös-Tömpös* Csanádban.

A 13 sajátos korrelációt (6,4%) azok az oppozíciók alkotják, ahol a differenciált névforma két, különböző jelentésű jelzőt is tartalmaz (1, pl.: *Abaujvár-Nagyóvár* – korra és birtokosra, ill. a település nagyságára vonatkozó jelzőkkel, vagy ahol a megkülönböztető jelző a korreláció egyik (10, pl.: *Nagyida-Fel-* vagy *Egyház-vagy Kisida*) vagy minden tagjánál változó, nem állandósult (2, pl.: *Alsó-* vagy *Nagyzsolca-Felső-* vagy *Kiszsolca, Kis-* vagy *Szentivánkeszi-Nagy-* vagy *Boldogasszonykeszi, Saul-* vagy *Búl-* vagy *Mátyukakeszi* – vö. 2.1. 10. és 11. pont. Sajátos alakulatok azok a névformák is, amelyekben egyetlen jelzős alakot találunk, de sem más jelzős, sem jelzőtlen formában nem mutatható ki a név alapneve (73 példa). Igaz ugyan, hogy az ide tartozó nevek jelzője legtöbbször a birtokos személyre (19, pl.: *Detrevily, Apamolna, Gálospetri, Botgorzsája*), vagy a település jellegzetes építményére (15, pl.: *Egyházasszomolya, Egyházaszviszoly*) utal, így nem is feltétlenül érezzük a hiányát egy „szembenálló” névpárnak. Megtaláljuk e jelzők között az eleve „összefoglaló” szerepű *két-* előtagot is (5 pl. *Kétszemere, Kétbócs, Kétbarsa*). Mindamellet e kategóriánál fennáll a korreláló névvel jelölt falu elpusztulásának a lehetősége is.

A korreláció típusait tehát az oppozícióban részt vevő tagok száma szerint táblázatos formában így foglalhatjuk össze:

A korreláció típusa	Csonka	Kéttagú	Háromtagú	Többtagú	Sajátos	Egyetlen jelzős névforma
Száma	68	38	9	2	13	73
Aránya	33,49%	18,71%	4,43%	0,98%	6,4%	35,96%

3. A mikrotoponimák differenciálódásáról. – A mikrotoponimák

kapcsán két problémára szeretném felhívni a figyelmet. A településnevekkel összehasonlítva ennek a névtípusnak a fennmaradási esélye jóval kisebb. Az egyes oklevelek, határjárások csak a szempontukból fontos külterületi neveket rögzítettek. Tekintve, hogy kevés és véletlenszerűen fennmaradt adattal dolgozhatunk, semmiképpen nem törekedhetünk teljes kép kidolgozására a kérdést illetően, inkább csak tendenciákat mutathatunk fel. A másik probléma a földrajzi tulajdonnév és a földrajzi köznév elhatárolásának kérdése, amely a mikrotoponimáknál talán még élesebben jelentkezik, mint a településneveknél. Az utóbbi kérdésben nagy segítségemre volt a Hoffmann-féle adattár (l. az 1. pontban) helyesírása: a tulajdonnévi utótag szemben a köznévvél nagy kezdőbetűvel szerepel (e témáról általában l. még: MARKÓ IMRE LEHEL, *Földrajzi köznevek és földrajzi tulajdonnevek*. NytudÉrt. 70. sz. 85–9; FEKETE PÉTER, *Földrajzi köznevek és földrajzi jellegű jelzők Tiszaszőlősen*. Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára. Szerkesztette: HAJDÚ MIHÁLY és KISS JENŐ Bp., 1991. 167–77, BALOGH LAJOS, *A földrajzi köznevekről: Szavak – nevek – szótárak*. Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára. Szerkesztette: KISS GÁBOR és ZAICH GÁBOR Bp., 1997. 36–9, HOFFMANN

ISTVÁN, Név- és nyelvföldrajzi térképlapok az Árpád-korból: uo. 141–54, KISS LAJOS, A földrajzi köznevek és a földrajzi nevek: Nyr. 96 [1972]: 250–1; stb.).

Az egyes megyékben a fennmaradt mikrotoponimák közül a jelzővel differenciáltak aránya a következő: Abaúj 2,64%, Árva 4%, Bács 3,77%, Baranya 1,86%, Bars 1,05%, Békés 5%, Bereg 6,45%, Bihar 4,63%, Bodrog 2,88%, Borsod 3,03%, Csanád 6,38%, Csongrád 3,94%. Arad megyében, Beszterce és Brassó vidékén e névtípus nincs adatolva. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a 45 jelzővel egyénített mikrotoponima közül 32 (71,1%) víznév. Mivel a legtöbb mikrotoponimát tartalmazó oklevél határjárás, a kisebb-nagyobb vízfolyások, tavak, mocsarak pedig természetes határjelölők, nevük általánosan ismert, ezen a nagy arányon nem is lepődhetünk meg.

3.1. Az előtagok motivációs tényezői a mikrotoponimák körében. A vizsgált ómagyar kori mikrotoponimák megkülönböztető jelzőik jelentéstartalma alapján a következőképpen csoportosíthatók:

	Előfordulás	Arány
1. Viszonylagos méretre utaló jelzők (pl. <i>Kis-Gölnic, Nagy-Kubin, Kis-Zsitva, Nagy-Okor</i>)	16	35,55%
2. Közeli településre utaló jelzők (pl. <i>Kassai-Nagy-hegy, Sarlós-Hódos, Örvénd-Körös</i>)	4	8,88%
3. Térbeli viszonyítást kifejező jelzők (pl. <i>Bel-Sár, Tülső-Borsova, Külső-Berettyó</i>)	3	6,66%
4. Korra utaló jelző (pl. <i>Ó-Ida</i>)	1	2,22%
A megyei hovatartozásra utaló jelző (pl. <i>Borsodi-Dobódel</i>)	1	2,22%
5. Egyéb jelzők (pl. <i>Holt-Ida, Lassú-Duna, Fehér-Körös, Sebes-Vajas</i>)	19	42,22%
6. Az alapnévhez változó jelző kapcsolódik (pl. <i>Fekete-/=Középső/-Körös</i>)	1	2,22%
Összesen	45	99,97%

Az egyéb jelzők kategóriáját (6.) nagy aránya miatt érdemes tovább bontani:

I. Vizek, tavak, mocsarak nevei.

A jelző	Előfordulás	Arány
1. Holtágra utal (pl. <i>Holt-Ida, Holt-Latorca, Holt-Mic</i>)	6	31,57%
2. A víz folyására utal (pl. <i>Lassú-Duna, Sebes-Vajas</i>)	2	10,52%
A víz színére utal (pl. <i>Fehér-Körös, Kék-Kálló</i>)	2	10,52%
3. Egyéb jelzők (pl. <i>Aszu-Szartos, Kőhid-Körös, Hármaskörös</i>)	4	21,05%

II. Nem víznév

(pl. <i>Szár-Somlyó-hegy, Sáros-Dragonján-hely</i>)	5	26,31%
Összesen:	19	99,97%

3.2. A mikrotopnimák korrelációi. – A 37 névkorreláció közel két harmada (22 = 59,45%) csonka korreláció (pl. *Gölnic-Kis-Gölnic*, *Kubin-Nagy-Kubin*, *Szartos-Aszu-Szartos*, *Hódos-Sarlós-Hódos*, *Mic-Holt-Mic*, *Borsva-Túlsó-Borsova*), melyek 4 névpár kivételével valamennyien víznevek. A „kiépültebb” oppozíciók között 1 kéttagút (*Kis-Ilosva-Nagy-Ilosva*), 3 háromtagút (*Vajas-Holt-Vajas-Sebes-Vajas*, *Galya-Kis-Galya-Nagy-Galya*, *Ida-Holt-Ida-Ida*) és 2 többtagút (*Fekete/=Középső/-Körös-Nagy-Körös-Örvénd-Körös-Váradi-Körös-Körös*, *Duna-Kis-Duna-Nagy-Duna-Sztára-Duna* /idegen jelzővel!/) találhatunk. Egyetlen jelzős névforma szembenálló tag nélkül 9 esetben mutatható ki (pl. *Szár-Somlyó*, *Bel-Sár*, *Kis-Lukó*, *Nagy-Ősz*, *Nagy-Alpár*, *Kassai-Nagy-hegy*). Sajátos korrelációk helyett egy-egy érdekes esetet találunk, ahol a nevek összetartozása ugyan érezhető, de viszonyuk nem tisztázható (ezért a statisztikában nem szerepelnek) – Biharban Bertény határában említik a következő helyeket: *Vámos-Vámos-véme-Nagy-vém-Vámos-Nagy véme-Dámos-vém-mező*; hasonlóan érdekes példa Csongrádból: *Borjúól*’ Szentes határában említett hely, 1332’ – *Háromborjúól*’ Sajt és Szentes közös határában említett halastó [!], 1332’.

Táblázatban összefoglalva:

A korreláció típusa	Csonka	Kéttagú	Három-tagú	Többtagú	Sajátos	Egyetlen jelzős névforma
száma	22	1	3	2	0	9
aránya	59,45%	2,7%	8,1%	5,4%	0	24,32%

4. Összefoglalás. – Az ómagyar kori jelzővel differenciált településneveket és mikrotoponimákat összevetve a következő megállapításokat tehetjük:

1. A jelzővel való megkülönböztetés a településnevek körében jóval gyakoribb eljárás volt (2415 helységnévből 266-ot láttak el jelzői előtaggal = 11,01%), mint a mikrotoponimák között (1428 névből 45 = 3,15%).

2. A két névtípus jelzőinek jelentéstani osztályozása során nagy részben egymást átfedő kategóriákat nyertünk; igaz ugyan, hogy a településnevek előtagjainak motivációs tényezői „színesebbek”, itt több jelentéstani csoportot kaptunk, mint a mikrotoponimáknál. A jelzőtípusok leginkább arányukban, gyakoriságukban különböznek: míg a településneveknél a legtöbb jelző térbeli viszonyítást fejez ki (gyakorisága 26,69%), ez a jelentéstartalmú előtag a mikrotoponimáknál kevésbé jellemző (6,66%). Utóbbiak főleg méretre utaló jelzővel egyénítettek (35,55%), ez a jelzőtípus fontos ugyan a településneveknél is, de gyakorisági mutatója jóval kisebb (13,15%). A mikrotoponimákat közel kétszer olyan gyakran különböztették meg közeli helység nevével, mint a településneveket (8,88% és 4,88%). Az egyéb kategórián belül a településnevek előtagja legtöbbször valamilyen építményre, növényre, foglalkozásra utalt, vagy számbeliséget fejezett ki („ikerfalvak”). Az egyéb jelentéstartalmú jelzők csoportjához tartozó mikrotoponimák nagy többsége azonban víznév, így az előtag a víz minőségére, mennyiségére, színére, sebességére vonatkozott. Az alapnévhez változó jelző a településneveknél kapcsolódik. Nemcsak a jelzőtípusok aránya, de az egyes kategóriákon belül előforduló jelzők is mutatnak

kisebb eltéréseket: a térbeli viszonyítást kifejező előtagok közül a *Túlsó*- jelző például csak a mikrotoponimáknál fordul elő.

3. A szembenálló tagok száma és minősége alapján felállított korrelációs rendszer szerint az ómagyar kori oppozíciók többségét az jellemezte, hogy egy jelzős névforma állt szemben a jelzőtlen alpnévi alakokkal. Az ilyen korrelációk aránya a mikrotoponimák körében jóval magasabb (59,45%), mint a településnevek esetében (33,49%). Utóbbiaknál a több jelzős névformából álló, „kiteljesedettebb” névkorrelációk gyakorisága jóval nagyobb (24,12%), mint a mikrotoponimáknál (16,2%). Gyakori jelenség mind a településnevek, mind a mikrotoponimák esetében, hogy az egyetlen jelzős névformához nem tartozik szembenálló tag (35,96% és 24,32%).

A jelzővel differenciált helynevek történetének vizsgálata, a korrelációk szaporodása, változása az idők során még sok érdekességet tartogat a kutató számára. A következő lépés az lehetne, hogy egy olyan újkori felmérésből vennénk mintát, amelyben a mikrotoponimák gyűjteménye egy adott területre teljes. (Ez a struktúrális elemzés alapfeltétele.)

BÖLCSKEI ANDREA

A török hódoltság nyomai helyneveinkben*

Amikor fölkérést kaptam arra, hogy Mező András 60. születésnapja alkalmából cikket köszöntsem az ünnepeltet, első gondolatom az volt, írásom csakis névtani témájú lehet. Igaz ugyan, hogy a nyelvtudomány más szakterületein (pl. a nyelvtörténetben, a nyelvjárástanban) is járatos, neve és kutatásai – tudományos indulásának kezdetétől egyenesen fölfelé ívelő pályafutásának elismerésre méltó, értékes eredményeiig – elsősorban mégis a névtannal forrtak össze. Ezért választottam cikkem tárgyául a helynevek vizsgálatának egy olyan részletkérdését, amelyre nemigen fordított figyelmet a névtudományi kutatás.

Ismeretes, hogy a magyar–török érintkezések (általában a kultúra és a nyelv területén) két, egymástól távoli időszakban (a honfoglalás előtt, a vándorlások korában és a XVI. század első negyedétől jó másfél évszázadig) váltak intenzívvé. Népünk és nyelvünk életében különösen a honfoglalás előtti török kapcsolat játszott fontos szerepet, amint erről pl. a nagyszámú ótörök jövevényszó is tanúskodik. Ezzel szemben az oszmán–török nyelvi érintkezés, amely rövidebb ideig is tartott és egészen más jellegű volt, sokkal kisebb hatást gyakorolt nyelvünkre. Valószínűleg ezzel is összefügg, hogy a nyelvészeti kutatás általában kisebb figyelmet fordított az oszmán–török kölcsönszavak vizsgálatára. Ennek a megállapításnak nem mond ellent az a tény, hogy néhány évvel ezelőtt napvilágot látott KAKUK ZSUZSÁNAK

---

* Részlet egy készülő tanulmányból.